

Nr 96.

Av herr **Hallén m. fl.**, om *höjda pensioner åt de lärare vid folk- och småskolor, vilka åtnjuta pension av statens pensionsanstalt enligt före den 1 juli 1939 gällande grunder.*

Varje gång en löneroglering genomförs för statens eller kommunernas befattningshavare, har frågan om reglering av pensionerna för dessa befattningshavare blivit aktuell. Det har därvid ansetts självklart, att de vid lönerogleringens ikraftträdande tjänstgörande skola vid sin avgång erhålla en pension, som grundar sig på de nya lönerna. Men de redan pensionerade ha alltid kommit i efterhand. I vissa fall ha dessa äldre pensionärer fått under flera år nöja sig med en pension, grundad på löner, som statsmakterna redan erkänt vara för låga. Och när äntligen en pensionsförbättring för dem blivit genomförd, ha de inte blivit likställda med sina senare pensionerade kamrater, utan de ha endast erhållit ett efter tämligen godtyckliga grunder bestämt pensionstillägg, för att deras pensionsvillkor må nödortfigt upphjälpas.

Detta sätt att tillgodose de äldre pensionärerna kan icke anses rättvist. Pensionen skall principiellt utgå med en viss procent av lönen, men det är inte rimligt, att detta procenttal skall vara bundet vid avlöningsförmåner, som gällde vid ett visst tillfälle. Vid ett sjunkande penningvärde, som bl. a. tar sig uttryck i höjda löner, tryckes pensionärens levnadsstandard ner, stundom på ett upprörande sätt. Pensionen beräknas på löner, som inte längre existera. Jämförd med de efter avgången höjda lönerna kan pensionen nedgå till 50 à 40 % eller därunder.

En definitiv lösning av denna för de äldre pensionärerna vitala fråga kan inte uppnås, förrän den procent av lönen, som den avgångne får åtnjuta i pension, bestämmes, inte efter den lön befattningshavaren åtnjöt vid avskedstagandet, utan efter lönen, sådan den bestämts vid senaste löneroglering för den grupp av befattningshavare pensionären tillhört.

Denna lösning skulle en gång för alla skapa rättvisa åt pensionärerna. Men även för det allmänna vore åtskilliga fördelar förknippade med en lösning efter denna linje. Den skulle skänka större stabilitet åt lönepolitiken. De budgetära verkningarna av en ifrågasatt löneroglering kunde i sin helhet överskådas redan från början. Det bör heller inte förbises, att en avsevärd förenkling i uträkningen av pensionerna kunde uppnås och däri-

genom en icke ringa besparing av arbetskraft för statens och i vissa fall även för kommunernas myndigheter.

Tanken på en sådan lösning av pensionsfrågan har flera gånger framförts till Kungl. Maj:t. Redan 1920 års tullkommission yttrar bl. a.: »Såsom en angelägenhet av största vikt vill kommissionen slutligen framhålla, att snarast möjligt göres något jämväl för redan pensionerade tjänstemän. Dessa, vilka ha fått sin pension bestämd under en tid, då penningvärdet var väsentligt högre än det nuvarande, äro nämligen trots beviljat dyrtidstillägg nu försatta i en ytterst bekymmersam belägenhet. Kommissionen kan inte finna annat, än att varje reglering av lönerna, som vidtages till följd av levnadskostnadernas stegring, också bör följas av en liknande reglering av utgående pensioner, helt automatiskt, på det sätt, att äldre pensionstagare utan vidare komma i åtnjutande av samma pension, som för framtiden fästes vid respektive befattningar.»

Då emellertid Kungl. Maj:t inte vidtog någon åtgärd i anledning av kommissionens uttalande, väckte regementspastor P. Valerius-Olsson i Kalmar vid 1924 års riksdag en motion härom och hemställde, »att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes taga i övervägande, huruvida f. d. befattningshavare i statens tjänst, pensionerade enligt äldre bestämmelser, må kunna få sina pensioner höjda till samma belopp, som utgå till sådana befattningshavare, pensionerade efter senaste bestämmelser, samt till riksdagen inkomma med den framställning, som av nämnda undersökning kan föranledas».

Denna motion bifölls av riksdagen, och Kungl. Maj:t uppdrog åt 1921 års pensionskommitté att verkställa den begärda undersökningen, vilken resulterade i att kommittén — som det vill synas helt godtyckligt — föreslog, att enligt äldre bestämmelser pensionerad tjänsteman skulle tillerkännas en höjning av pensionen med 2/3 av skillnaden mellan de nya och de gamla pensionerna å respektive tjänster. I proposition till riksdagen 1925 nedsatte emellertid Kungl. Maj:t de av kommittén föreslagna 2/3 till 1/2 av berörda skillnad, under framhållande av att härigenom statsverket gjorde en besparing på 900 000 kronor. Och riksdagen beslöt i enlighet härmed.

År 1938 erhöles folkskolans pensionärer, sedan riksdagen året förut beslutat en provisorisk lönereglering för lärare vid folk- och småskolor, den pensionsförbättring, som utgjordes av den av 1925 års riksdag beslutade hälften av skillnaden mellan äldre och nyare pensioner. När sedan riksdagen 1942 efter utredning, och sedan definitiv lönereglering antagits för nämnda lärare, antogs nytt pensionsreglemente för dem, blevo flertalet av de äldre pensionärerna ånyo satta i efterhand. Endast för de lärare, som avgått efter ingången av juli 1939, fingo de nya pensionsbestämmelserna gälla. Därigenom uppkom en betydande skillnad mellan pensionerna för dem som avgått före och dem som avgått efter den 1 juli 1939.

Hur stor denna skillnad är framgår av nedanstående av aktuarien i statens pensionsanstalt Carl Röming upprättade

»P M

angående månadspensionernas storlek med alla inräknade tillägg för lärare, som åtnjuta hel pension.

Pensionerade:	Folkskol- lärare.	Änke- pension.	Folkskol- lärarinnor.	Änkling- pension.
Före 1/1 1919 Äldre (Innehållen familjepensionsavgift	282 [·] ₃₂ 4 [·] ₈₇)	119 [·] ₁₄	274 [·] ₇₆	—
Yngre (Innehållen familjepensionsavgift	302 [·] ₂₆ 5 [·] ₅₀)	119 [·] ₁₄	288 [·] ₃₆	—
1919—1/1 1938 (Innehållen familjepensionsavgift	331 [·] ₁₉ 6 [·] ₂₅)	119 [·] ₁₄	299 [·] ₈₀	—
Efter 1/1 1938—1/7 1939				
Med 34½ veckors lästid	368 [·] ₂₈	168 [·] ₅₃	345 [·] ₄₀	168 [·] ₅₃
» 36½ » »	393 [·] ₃₂	179 [·] ₄₂	368 [·] ₂₈	179 [·] ₄₂
» 39 » »	418 [·] ₃₆	190 [·] ₁₅	393 [·] ₃₂	190 [·] ₁₅
Efter 1/7 1939—1/7 1942				
Med 34½ veckors lästid	411 [·] ₃₄	168 [·] ₅₃	385 [·] ₁₄	168 [·] ₅₃
» 36½ » »	436 [·] ₂₃	179 [·] ₄₂	411 [·] ₃₄	179 [·] ₄₂
» 39 » »	462 [·] ₄₃	190 [·] ₁₅	436 [·] ₂₃	190 [·] ₁₅
Efter 1/7 1942				
Med 34½ veckors lästid	411 [·] ₃₄	168 [·] ₉₉	385 [·] ₁₄	168 [·] ₉₉
» 36½ » »	436 [·] ₂₃	179 [·] ₄₇	411 [·] ₃₄	179 [·] ₄₇
» 39 » »	462 [·] ₄₃	191 [·] ₂₆	436 [·] ₂₆	191 [·] ₂₆

Pensionerade:	Småskol- lärarinnor.	Änke- pension.	Bitr. lärarinnor o. lär. v. m. folkskola.	Änkling- pension.
Före 1/1 1920 Äldre	138 [·] ₃₂	—	198 [·] ₃₂	—
Yngre	210 [·] ₉₂	—	210 [·] ₉₂	—
1920—1/1 1938	215 [·] ₄₀	—	215 [·] ₄₀	—
Efter 1/1 1938—1/7 1939				
» 1/7 1939	232 [·] ₆₄	121 [·] ₉₈	247 [·] ₄₀	121 [·] ₉₈
» 1/7 1942	271 [·] ₁₇	121 [·] ₉₈	285 [·] ₅₈	121 [·] ₉₈
» 1/7 1942	271 [·] ₁₇	123 [·] ₁₄	285 [·] ₅₈	129 [·] ₆₉

Av lärare, födda före år 1878, ha 250 blivit delaktiga av högre pension. Beträffande pensionerade lärare, som erlægga familjepensionsavgift, har det för månad innehållna avgiftsbeloppet angivits vid nettobeloppet för månad.»

En jämförelse mellan pensionerna för en manlig folkskollärare, som avgått 1/1 1919—1/7 1939 — det största antalet äldre pensionärer hör till den kategorien — och en, som avgått efter nämnda datum och haft 34½ veckors tjänstgöring, visar, att den förre får 80:15 kr. mindre i månads-pension och 961:80 kr. mindre i årspension än den senare, att en folkskol-lärarinna av samma kategori får 85:34 kr. mindre i månads-pension och 1 024:08 kr. mindre i årspension än om hon avgått efter den 1 juli 1939, samt att en småskollärarinna, som avgått 1920—1/1 1938, får 55:77 kr. mindre pr månad och 669:24 kr. mindre i årspension än den, som avgått efter sist nämnda datum.

Jämför man förevarande äldre pensioner med dem, som utgå till lä-rare, vilka vid avgången haft 39 veckors årlig tjänstgöring — något som torde vara befogat, alldenstund många av de äldre också tjänstgjort 39 veckor och flertalet av de yngre tjänstgjort så många läsmånader endast en mycket kort tid —, så blir *skillnaden* för manlig folkskollärare i månads-pension 131:24 och i årspension 1 574:88 kr.; för folkskollärarinna i må-nads-pension 136:46 och i årspension 1 637:52 kr. För småskollärarynnor blir *skillnaden* densamma som vid 34½ veckors tjänstgöring, emedan de alla åtnjuta lön som för 39 veckors lästid.

För lärare, som avgått före 1/1 1919, uppgår *skillnaden* till inte mindre än i månads-pension resp. 180:11, 161:50 och 132:85 kr. och i årspen-sion resp. 2 161:32, 1 938:00 och 1 594:20 kr.

Alla dessa kategorier av pensionärer, som avgått före den 1 juli 1939, ha dock tjänat stat och kommun lika länge, i vissa fall längre, än de, som avgått efter nämnda datum. I många fall ha de tjänstgjort under mycket ogynnsamma förhållanden — stort barnantal, flera klasser, flyttande skolor, dåliga lokaler och bostäder — och mot en lön, som före sekelskiftet uppgick till 600 kronor plus bostad, vedbrand och kofoder. Det måste kännas tungt för dessa gamla lärare att även på ålderdomen bli så tillbaka-satta i förhållande till sina något yngre kamrater, som denna jämförelse utvisar.

Principiellt anse vi, att de f. d. befattningshavare, som avgått från sin tjänst före den 1 juli 1939, böra vara berättigade till pension enligt be-stämmelserna i det nya pensionsreglementet, och hemställa därför i första hand, att riksdagen måtte fatta beslut i sådan riktning.

Då man emellertid måste räkna med att riksdagen av olika skäl, särskilt frågans stora räckvidd, icke är beredd att nu besluta definitivt tillämpande av denna princip, men då det å andra sidan är högst angeläget, att samtliga äldre pensionärer redan i år må komma i åtnjutande av pensionsför-

bättring, framlägga vi ett alternativt förslag till en provisorisk lösning av frågan på det sätt, att även för de äldre pensionärerna pensionen beräknas efter lönen på C-ort i st. f. på lägsta dyrort. Det finnes ju ingen anledning tro, att de äldre pensionärerna ha lättare än de yngre att flytta till en billigare ort. I de flesta fall är detta helt enkelt omöjligt.

Vi äro fullt medvetna om att ett bifall till ettdera av ovan nämnda alternativa förslag kommer att medföra jämförelsevis stora kostnader för staten och att hänsyn behöver tagas till försvarets behov. Men det är svårt att inse, varför de pensionerade skola genom uteblivandet av en som rättvis erkänd pensionsförbättring lämna så avsevärt större bidrag till vår beredskap än andra medborgare. Det måste också framhållas, att en förbättring av dessa gamla pensionärens ställning inte är något nytt krav, vars avvisande kan stödjas på det införda lönestoppet, utan endast en svårfrånkomlig konsekvens av beslutet om pensionsförbättring för yngre pensionärer.

I motsats till de flesta andra statsutgifter äro de summor, som staten beviljar till ifrågavarande utgiftspost, av beskaffenhet att enligt naturens ordning bli mindre år för år, tills de slutligen helt och hållet fösvinna ur budgeten.

I samband med vår begäran om förbättring av de äldre tjänstepensionerna få vi också uttala en förhoppning om att åtgärder må vidtagas för en snar förbättring även av familjepensionerna.

På grund av vad sålunda blivit anfört få vi hemställa,

att riksdagen beträffande alla de lärare vid folk- och småskolor, vilka åtnjuta pension av statens pensionsanstalt enligt före den 1 juli 1939 gällande grunder, måtte besluta

att deras pensioner från och med den 1 juli 1944 må utgå efter samma grunder, som äro fastställda i det pensionsreglemente, vilket trädde i kraft den 1 juli 1942, eller, om detta i nuvarande läge icke är genomförbart,

att deras pensionsunderlag från och med den 1 juli 1944 må beräknas i förhållande till lönen på C-ort enligt bestämmelserna i närmast före den 1 juli 1939 gällande avlöningsreglemente.

Stockholm den 14 januari 1944.

Harald Hallén.

Eric Bladh.

Hildur Nygren.

O. Malmborg.

E. Gust. Andersson.

T. G. v. Seth.

Bj. Holmgren.

<i>Rickard Westerdahl.</i>	<i>Carl Björling.</i>	<i>Gösta Skoglund.</i>
<i>Folke Kyling.</i>	<i>Thorvald Ekdahl.</i>	<i>Walter Sundström,</i> Skövde.
<i>Ivar Jansson.</i>	<i>Verner Hedlund.</i>	<i>Joh. Nilson,</i> Eskilstuna.
<i>Gottfr. Fröderberg.</i>	<i>Herbert Lundh.</i>	<i>Kerstin Hesselgren.</i>
<i>Ebon Andersson,</i> Stockholm.	<i>Hanna Rydh Munck af Rosenschöld.</i>	<i>Eric Hansson.</i>
<i>C.-D. Skagerlund.</i>	<i>Gunnar Sundqvist.</i>	<i>S. Molander.</i>
<i>Sven Andersson</i> i Vigelsbo.	<i>Ruth Gustafson.</i>	<i>Hildur Alvé.</i>
<i>Elsa Johansson.</i>	<i>Gust. Mosesson.</i>	<i>Judith Olsson.</i>
<i>Anna Ronnebäck.</i>	<i>Fredrik Sundström.</i>	<i>Ellen Svedberg.</i>
<i>K. G. Viklund.</i>	<i>Pehr A. Johnsson</i> i Kastanjegården.	<i>Hulda Skoglund-Lindblom.</i>
<i>Rudolf Boman.</i>	<i>Arvid Hallberg.</i>	<i>Carl Hoppe.</i>
<i>Olivia Nordgren.</i>	<i>Ebon Andersson,</i> Malmö.	
